

De kerstboom met één kaars

MARIJKE VAN RAEPHORST

„Frank Costerus,” klonk de stem van de Wijze Uil. „kom naar voren en zeg langzaam en duidelijk de Bosvolkspreuk.”

Frank, een tengere tienjarige jongen, liep in de richting van de Bosraad en bleef toen verlegen staan. Hij wist dat het gewoon de clubleiders waren, maar zij leken als Beer en Tovenaar toch wel erg vreemd. En vooral die Wijze Uil!

„Goed Bosvolk is eerlijk en moedig.”

Zijn stem beefde een beetje. Tussen al deze stevige hollandse kinderen, die hij nog nauwelijks kende, voelde hij zich helemaal niet zo moedig.

„Goed Bosvolk helpt graag anderen.

Goed Bosvolk is eerlijk.

Goed Bosvolk is gehoorzaam.

Goed Bosvolk . . .” Hij haperde. Hoe was nou toch die laatste?

„Vertrouwt op God!” zei een heldere meisjesstem achter hem. Geërgerd keek hij om. Hij was er zelf immers ook wel opgekomen. En nu telde het misschien niet. Maar de Uil schudde al zijn wijze kop. „Ga maar verder, naar de Tovenaar,” bromde hij goedmoedig.

Deze zwaaide geheimzinnig met een dun stokje. „Wat heb jij dit hele jaar uitgevoerd, jongeman? Niet op school, maar in je vrije tijd?”

„Gezwommen, boeken gekeken en . . . gelezen . . .” weer haperde hij. Onmogelijk kon hij toch vertellen dat hij dikwijls urenlang op zijn lievelingsplekje had gezeten, een dikke overhangende tak boven de poel, op het terrein van hun ruime indische huis. — Want als hij dáárover ging praten, zag hij tegelijkertijd alles weer voor zich. De oude Sâbi, die gehurkt op hem zat te wachten, in de schaduw van de oude boom, om hem, als hij te laat was, nog stiekem een hapje eten te geven. Hij zag Moesje, smal en wit, op de bank in de voorgalerij, met die lieve glimlach om haar mond,

voor hem, terwijl ze toch bijna altijd pijn leed. In gedachten hoorde hij de zware stappen van zijn vader, die meestal een beetje kwaad en opgewonden was — „Wáár is de jongen, de jongen moet dit — hij zou dat!”

Vaders komst betekende altijd: zo vlug mogelijk wegglijpen naar je plekje en zorgen dat die veilige schuilhoek nooit ontdekt zou worden . . .

„Postzegels verzamelen,” zei hij vlug. Want hij herinnerde zich ineens, dat hij dat zware album ‚Van de hele wereld’ wel mee in de boom sjouwde.

„Postzegels — en steentjes en —”

„Genoeg!” viel de Toveraar hem in de rede. „Niet gek, niet gek, ga maar verder!”

En zo werkte Frank alle vragen netjes af en stond eindelijk met de andere zeven „ingewijden” voor het V.C.J.C.-huis. Het meisje dat hem zo onverwacht geholpen had bij het slot van de spreuk, kwam naast hem.

„Je was toch niet kwaad?” vroeg ze, en haar blauwe ogen lachten. „Ik stond zo in spanning en had alles stilletjes met je mee gezegd. En toen jij haperde vloog het er zo maar uit!”

Hij merkte dat zij ouder was dan hij, minstens twaalf. Maar hij was fijn lang. —

„’t Gaf niet,” antwoordde hij kort en keek verlegen voor zich. „Wat was dat nou met die bakjes?”

„O, de kerstbakjes! Goed, dat je ’t zegt. Kom gauw mee, dan kunnen we kiezen, heb jij je kaartje daar?” Zij voelde voortvarend in de zak van zijn monty-coat en las langzaam: „Mevrouw van Velde-Smits.” Toen diepte ze haar eigen kaartje op. „Ik heb een mijnheer, kijk, van Kranenburg, 88 jaar oud. Zou die van jou oud zijn?”

Voor hij antwoordde liep zij hem al vooruit, de gang weer terug, naar de kamer waar op een tafel alle kerstbakjes stonden die het Bosvolk naar zieke ouden van dagen zou brengen. Liesbeth, want zo heette het meisje, nam vlug twee van de mooiste.

„Hier, jij dit voor je mevrouwetje Van Velde — er staat een kaars in, dat’s leuk voor d’r! En ik neem dat met die sinaasappels en vergulde noten. Eet je sinaasappels als je 88 bent?”

Zij lachten samen en gingen achter de anderen aan, op stap. Want de afspraak was dat de bakjes, dadelijk na de inwijding van de nieuwelingen, weggebracht zouden worden. Als de eerste „goede daad”.

„Heb jij een boom thuis?” vroeg Liesbeth onderweg aan het nieuwe vriendje. „Wij wel, een kleintje. Mijn moeder zegt dat een grotere boom wel gekund had, maar wat je erin hangt wordt dan zo duur. Omdat het zoveel is, snap je?”

Frank knikte. Hij had in Indië ook altijd een klein boompje van zijn moeder gekregen. Het werd door Sābi op een tafeltje naast zijn moeders rust-bank gezet. Dan konden zij er samen van genieten. Zijn vader kwam dan wel eens kijken en gaf hem een cadeautje, een boek of een zaklantaren. Maar 't was gek, die dingen konden hem met Kerstmis veel minder schelen dan bijvoorbeeld op zijn verjaardag. Hij verlangde dan alleen naar de brandende kaarsen en het vertellen en de muziek van de pick-up!

„Heb jij een boom?” vroeg Liesbeth opnieuw.

„Mijn moeder is dood en ik woon nu met m'n vader bij grootmoeder. Maar die is zo treurig omdat moeder er niet meer is — en daarom heeft ze niet aan een boom gedacht, denk ik — en vader gaf er al nooit om, in Indië — en we hebben toch het Kerstfeest van het Bosvolk, met een boom!” Hij zei het allemaal vlug achter elkaar. Hij wist dat hij daarom al dadelijk naar die club gebracht was door zijn vader. „Dan heeft de jongen wat vertier, hij léert wat en op feestdagen is hij niet zo alleen.” Nu was zijn eerste feest deze vreemde Kerstmis in Holland. —

Liesbeth zweeg; terwijl ze voorzichtig het bakje met de sinaasappels en het sparregroen voor zich uitdroeg, probeerde zij het te verwerken. Geen moeder meer, een grootmoeder die altijd treurig was, een vader die niet om een kerstboom gaf —, wat zou de kerstboom van het Bosvolk dan veel voor hem betekenen! Morgen, de 24e! Zij keek opzij en zag zijn magere ernstige gezicht en de moeite die hij had om de kaars met de kerstmannetjes netjes op hun plaats te houden. „Als ze bij jou thuis dan helemaal niets doen, dan kom je maar bij onze boom,” zei ze ineens. „Dat vindt mijn moeder vast goed! Ik heb ook goudhamsters!” voegde ze er in één adem bij.

De jongen schoot in de lach. Het verband tussen Kerstmis en de goudhamsters begreep hij niet helemaal, maar die beesten wou hij wél graag zien! En dadelijk begon hij haar te vertellen wat hij vanuit zijn boom in de poel, in Indië, allemaal had ontdekt.

Zij luisterde aandachtig, benijdde hem nu toch een beetje, om alles wat hij al had beleefd. Ze vergat bijna de narigheid. —

En zo stonden zij al heel gauw in de brede gang die naar ether rook en waar zusters met grote witte mutsen op geluidloos rondliepen.

„Jullie moet naar zaal 4,” zei een oude verpleegster, toen zij de kaartjes van de kinderen gelezen had. „Daar zijn ze alle zeven!”

Bevreemd keken de kinderen de zaal binnen. Twaalf hoge smalle bedden, zes aan iedere kant. In het eerste lag een mager vinnig vrouwtje, dat vlug overeind kwam en hen een voor een nieuwsgierig opnam. „Kom maar hier!” riep ze dringend met haar hoge stem. „kom maar gauw hier, laat maar 's kijken!” De zaalzuster keek op de kaartjes en het bleek dat de kleine Miep Vinken het bewuste bakje had. Zij liep vlug naar het bed en antwoordde beleefd op de hele reeks vragen die het oudje afvuurde. Zij trok zelfs de houten stoel onder het bed uit en ging erbij zitten. „Aardig zijn en niet dadelijk weghollen!” had de leider die middag gezegd. En zo vond ieder kind zijn eigen mevrouw. Alleen Liesbeth moest naar een andere zaal, naar haar 88-jarige mijnheer Van Kranenburg.

Frank Costerus stond stil naast het laatste bed. Het schemerde al in de zaal, die maar aan één kant ramen bezat. In het bed waren de kussens hoog opgestapeld en diep weggezonden daarin lag een vreemd geelbleek gezicht. Het dunne grijze haar was in twee stijve vlechtjes verdeeld en deze stonden opzij uit als bij een klein schoolmeisje. Uit de ingevallen mond staken twee grote gelige tanden recht vooruit. Haar ogen waren gesloten. Gefascineerd bleef Frank kijken. Hij vond het griezelig, akelig, een beetje viës zelfs, en toch liep hij niet weg. Hij stond daar maar met het bakje in zijn handen en keek . . . Ook nog toen de kinderen, het een na het ander, de zaal weer uitwandelden. De zuster kwam naar de donkere hoek en knipte het lampje boven het bed aan.

„Kom omaatje, er is bezoek voor je,” zei ze vriendelijk en heel luid. „Ze is een beetje doof,” beduidde ze Frank.

De ogen gingen open en bleven verbaasd op de jongen rusten. Toen op het bakje met het groen, waartussen de vrolijke zelfgemaakte kerstmannetjes en de gotische witte kaars.

„Prachtig,” mummelde ze zacht.

„Wat zegt u?” vroeg Frank beleefd, maar hij griezeld bij de gedachte dat hij heel dicht bij het bed zou moeten komen.

„Voor wie is dat?” zei ze, nu iets duidelijker.

„Geef het maar!” drong de zuster aan.

Hij deed een stap naar voren en zette het kerststukje vóór haar op de deken. De kaars drukte hij iets vaster in het groen en toen trok hij een mannetje overeind. Angstvallig vermeed hij het haar aan te kijken.

Als hij gekeken had, zou hij hebben gezien, dat de ogen in het oude gezicht steeds levendiger werden. Zij gingen van de jongen naar de kaars en weer naar de jongen. Toen lichtte zij haar magere hand onder de deken uit en greep Franks pols stevig vast.

De jongen schrok zo, dat hij bijna een schreeuw had gegeven. Hulpzoekend keek hij naar de zuster. Doch deze nam rustig het bakje van de deken en zette het op het kastje naast het bed.

Zij knikte geruststellend tegen hem. „Toe maar, zij meent het niet kwaad, omaatje. Ze ziet er alleen een beetje vreemd uit. Maar drie en negentig is ook een hele leeftijd!”

Frank knikte automatisch en probeerde tegen het oudje te glimlachen. Zij bleef zijn arm nog steeds krampachtig vasthouden. Met haar andere hand probeerde zij het kastje te bereiken, want in het laadje — De zuster begreep het al en gaf haar de versleten portefeuille. Langzaam schudde zij de inhoud op de deken. Beduimelde oude foto's . . . Toen pakte zij er, met een stil lachje, één tussenuit en liet deze aan de jongen zien. Het was het portret van een lang mager bruin jongetje, in een wit matrozenpak met allemaal kleine strikjes. Zijn gezicht was erg onduidelijk, maar het oude vrouwtje keek blij van 't portretje naar Frank.

„Ben jij nou teruggekomen,” zei ze duidelijk, „ben jij nou eindelijk bij je grootmoeder terug, na ál die jaren!” Ze mummelde wat onverstaanbare woorden. „Vroeger maakte ik jouw kerstboom in orde, weet je 't nog? En nu kom jij je ouwe grootmoeder verrassen! Het is wel geen echte boom, maar dat geeft niet. De kaars steken we aan, als het Kerstmis is. En dan vieren we saampjes feest. Is het niet?” vroeg ze dringend aan Frank die nog steeds heel stil naast haar stond. „Is het niet?”

Hij werd vuurrood en keek naar de zuster. Maar deze was al weggelopen. Hij probeerde zijn pols los te wringen, maar het omaatje hield hem stevig vast.

„Jij komt met mij Kerstmis vieren,” zei ze nog eens helder, „en dan steken we die mooie kaars aan!” Zij lachte ineens haar twee grote tanden bloot.

„Jij kreeg er vroeger wel dertig, kwajongen!”

Frank rilde even. Hij wilde niet naar dat griezelige gezicht kijken, maar hij moest wel. En toen, ineens, maakte hij met een ruk zijn hand vrij en greep in de zak van zijn monty-coat. Wat zat daar voor kaart? O ja, de spreuk! Goed Bosvolk helpt graag anderen, goed Bosvolk is eerlijk . . . Hij zag in gedachten de lachende blauwe ogen van Liesbeth die hem zo onverwacht geholpen had: „Goed Bosvolk vertrouwt op God.” Hoe kon dat alles zo vlug door zijn hoofd gaan? Misschien stond hij daar slechts enkele seconden, maar hij zag de kersttafel naast zijn zieke moeder, met het prachtige versierde boompje vol kaarsen — hij wist dat het op de Bosvolk-avond reusachtig zou worden, met muziek en het kerst-evangelie en twee verhalen en lekkers en een grote boom — En dan Liesbeth met haar aardige moeder — en de goudhamsters, hij mocht er immers naar toe! Toen dwaalde zijn blik van het wonderlijke oudje in het bed door de grote zaal. Allemaal eendere bedden, kale kastjes, allemaal heel oude en zieke vrouwtjes, zonder kinderen of kleinkinderen. („Jullie gaan naar mensen die bijna nooit bezoek krijgen!” had de leider hun verteld).

De zuster kwam weer teruggelopen. „Komt hier geen kerstboom?” vroeg hij, en zijn stem schoot vreemd hoog uit.

„Die komt in de gang,” vertelde zij hem. „Daar mogen alle patiënten die goed genoeg zijn op Kerstavond heen. En dan wordt er gezongen. Maar omaatje kan haar bed niet uit. Wie dicht bij de deur liggen kunnen er wel wat van zien, want de deur blijft open, zie je.”

Hij keek opnieuw naar het gezicht met de griezelige tanden, en vreemd, het was net of het veranderde. Hij vond het ineens niet zo akelig meer. Hij zag nu hoofdzakelijk de ogen, die nog steeds die glans van blij-herkennen hadden. Ze geloofde echt dat hij dat kleinzoontje was — dat begreep hij nu wel.

Hij knikte tegen haar en liep vlug naar de zuster. „Mag ik dan met Kerstmis even terugkomen, om de kaars aan te steken en bij haar te zitten? Ze wil het graag!”

Hij begreep zelf niet waar hij de moed vandaan haalde, ook niet dat hij het wilde. Terwijl hij het eerst al vreselijk vond haar alleen maar aan te kijken!

De zuster deed niet verbaasd. „Eerste of tweede Kerstdag dan,” zei ze, „tussen zeven en acht. Niet vroeger en niet later!”

„Ja,” antwoordde hij zacht en knikte nog eens achterom naar het bed.

„Zegt u het dan even tegen haar?”

„De zuster klopte hem op de schouder. „Jij bent een flinke vent!” zei ze.

„Tot ziens.”

In de gang stond Liesbeth trouw te wachten. „Wat moest je toch zolang bij dat vreemde mens in die hoek? Ik dacht dat ze sliep!” zei ze kriegel.

„O, een beetje praten,” antwoordde hij, verlegen ineens. Hij kon zelfs Liesbeth niet vertellen wat er eigenlijk gebeurd was.

„Kom je dan bij ons, tweede Kerstdag? We zijn om zeven uur wel klaar met eten en om acht uur gaan de broertjes naar bed, dus dan gaan de kaarsen uit. Kom jij dan tussen zeven en acht?”

Hij lachte even. „Ze was niet zo erg eng,” zei hij toen.

Thuisgekomen, hoorde hij de zware stem van zijn vader in de huiskamer. Hij bleef bij de kapstok luisteren. „Ik neem de jongen dan maar mee, eerste Kerstdag,” hoorde hij hem tegen zijn grootmoeder zeggen. Er is wel weinig aan voor hem, al die ouwelui, maar goed, 't zijn de vrienden van Tine geweest en zij moeten hem dan toch 's zien! Om een uur of negen zijn we dan wel thuis, uit Den Haag.”

Stil stond Frank tegen de kapstok, zijn jas nog in z'n handen. Tine, dat was zijn moeder — ouwe mensen in Den Haag, hij moest dus mee! Maar hij zou immers naar het omaatje — dan ging hij maar tweede Kerstdag naar het ziekenhuis. Maar de boom van Liesbeth dan en de hamsters en haar moeder die zo aardig was . . . Plotseling brandden er tranen in zijn ogen. O, hij moest weer iets, altijd was dat zo met vader, in Indië immers ook al! Als hij „de jongen” hoorde zeggen, kroop hij al weg. Maar hier kon dat niet. Grootmoeder was toch al zo verdrietig, begon dan natuurlijk weer te huilen om moeder . . .

Hij droogde verwoed zijn tranen. Hij moest naar het ziekenhuis, dat had hij beloofd! Als ze het binnen maar goed vonden. Ineens vertellen was het beste. En Liesbeth — bijna ging hij weer huilen. Toen ging hij resoluut de kamer binnen en deed het hele verhaal. Van de inwijding bij het Bosvolk, de kerststukjes en het vreemde oude mensje in het ziekenhuis, dat toch aardig bleek — zijn belofte en ook van Liesbeth en de hamsters en dat hij bij haar kerstboom mocht komen, tussen zeven en acht!

Zijn vader luisterde geduldig. Toen zei hij: „Dan moet je tussen dat

ziekenhuis en je vriendinnetje toch maar kiezen, want eerste Kerstdag moet je met mij mee.”

Frank werd ineens razend. Het vreemde was dat hij het toch al geweten had en nu, bij de woorden: moet je met mij mee —, dacht hij aan al de keren dat hij iets per se ontmoeten had en het nu niet meer wilde, nooit meer!

„Wat wàs dat, die inwijding, jongen?” vroeg zijn grootmoeder zacht. Was het de treurige klank van haar stem of de herinnering aan de Bosvolkmiddag, die hem ineens kalm maakte? Hij slikte eens. Stilletjes ging hij de spreuk uit zijn jaszak halen. En hij liet haar zien: de geschilderde kleurige bloemetjes en de belofte die hij had afgelegd.

„Helpt graag anderen,” zei ze hem na. „O, dáárom ga je naar dat ziekenhuis!” begreep ze ineens. Hij knikte en vertelde verder. Het was of hij langzaam maar zeker een overwinning op zichzelf behaalde. Of er een heel lange tijd verstreken was na het ogenblik dat hij, bijna bang, voor de Wijze Uil had gestaan. En dat waren toch maar enkele uren.

Het was een eigenaardig gevoel dat hij het zijn grootmoeder ineens niet meer kwalijk nam dat zij altijd zo verdrietig deed en niet aan een boom gedacht had — dat hij niet kwaad kon zijn op zijn vader, die stuurs in de krant keek terwijl hij vertelde — dat hij het zelfs vergeten kon van de Kerstmis bij Liesbeth en die reuzeleuke hamsters. En dat hij zo zeker als een huis wist dat hij daar zitten zou, aan het bed van dat zielige ouwe omaatje, dat in hèm haar kleinzoon terugzag. En dan zou die lange witte kaars branden, tussen het dennegroen, en zij zou dan toch echt Kerstmis vieren! Een kerstboom met één kaars, maar dat gáf niet, zei ze immers . . .

„Hoe laat gaan we eerste Kerstdag?” vroeg hij zakelijk aan zijn vader.

„Om drie uur moet je klaar staan,” zei deze kort.

„Oké,” antwoordde de jongen monter. Hij klom de twee hoge trappen op naar zijn zolderkamer en zocht punaises om de spreuk boven zijn bed te prikken. Terwijl hij bezig was, repeteerde hij de bekende zinnnetjes. Op het laatste bleef hij lang kijken. Er waren paarse crocussen omheen getekend. Goed Bosvolk vertrouwt op God . . . Hij kon het niet beredeneren, maar hij voelde zich ongekend blij. Om de vriendschap van die flinke Liesbeth, om de inwijding vanmiddag en zijn grootmoeder, die het toch goed bedoelde — Ja, óók om zijn vader, die misschien zo kwaad deed omdat hij nog verdriet had om moeder. Maar het zou goèd komen, dat wist

hij nu zeker. De vier en twintigste is ons grote Kerstfeest, dacht hij. En hij knikte onwillekeurig naar het portretje van zijn moeder, naast het bed. Maar op tweede Kerstdag vier ik pas echt Kerstmis, mijn eerste eigen Kerstmis, met één kaars!